

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694 – 528X

Sayı: 13

Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

SİYASAL PARTİLERİN ORTAYA ÇIKIŞINI HAZIRLAYAN SOSYO- POLİTİK NEDENLER

Hüsamettin İNAÇ

Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

Selami ERDOĞAN

Arş. Grv., Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

Ümit GÜNER

Dr., Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Özet:

Siyasal partilerin demokrasi için vazgeçilmez bir olgu olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ancak siyasi partiler kavramının tanımı konusunda oldukça farklı görüşler bulunmaktadır. Bu bağlamda, siyasi partiler, siyaset bilimcilerin değişik yaklaşımları ekseninde sayısal, örgütsel ve fonksiyonel parametreler açısından tanımlanmakta ve bu analiz çerçevesi içinde değerlendirilmektedir. Bu çalışma da siyasi partilerin ortaya çıkışını etkileyen faktörler ve/veya toplumsal olaylar tartışılmakta ve bu kapsamda geliştirilmiş bulunan teoriler eleştirel bir bakış açısı ile ele alınmaktadır. Bu makalemizde siyasi partiler kavramının çağrıştırdıkları bağlamında siyasi partileri oluşturan sosyo-politik ve kültürel zemin tartışmaya açılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi partiler, sosyo-politik perspektif, kriz teorisi, kurumsal teori, modernleşme teorisi

THE SOCIO-POLITICAL REASONS PREPARING THE EMERGENCE OF POLITICAL PARTIES

Abstract:

Even though the political parties are inevitable phenomenon for the democracy, there are many views about the definition of this notion. In this context, this study attempts to analyze and evaluate the political parties of the different approaches towards the political scientists within the extent of numerical, organizational and functional parameters. It has been discussed the influencing factors for the emergence of the political parties and elaborated the social occurrences pertaining with the critical theories. In this article, we tried to prepare a socio-political and cultural ground with the variations and implications, which shape the political parties.

Key words: Political parties, socio-political perspective, crisis theory, institutional theory, modernization theory

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

1. Siyasal Parti Kavramı: Kapsam ve Tanım

Siyasal partilerin, modern siyasal sistemlerin en önemli unsurlarından biri olduğuna şüphe yoktur. Nitekim demokrasinin oluşum, gelişim ve yaygınlaşması da siyasal partiler sayesinde gerçekleşmiştir. Günümüzde siyasal partiler, halk iradesinin en etkin ve etkili bir biçimde yansıtıldığı en önemli kurumlarında başında görülmektedir. (Saribay, 1994:114). Çağımızda bu kadar önemli bir role sahip olan siyasal partileri tanımlama konusu da bu bağlamda yanıtlanması gereken bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu soruya yanıt verebilmek pek kolay görünmemektedir. Siyasal partileri, modern siyasal sistemlerde önemli rol sahibi olan çıkar ve baskı gruplarından, diğer yandan siyasal partilerin iktidar mücadelesi yaptığını gördüğümüz klik, hizip ve bunlara benzeyen gruplaşmalardan ayırabilme zorluğu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu güçlüklerden dolayı siyasal partinin tanımı üzerinde de yazarlar arasında görüş birliği bulunduğunu söyleyebilmek mümkün görünmemektedir (Özbudun, 1979:1-2). Bugüne kadar yapılmış siyasal parti tanımlamalarına göz atılacak olursa bu güçlük hemen anlaşılabilir. Bu tanımların en dikkat çekici özelliği oldukça geniş bir perspektiften yapılmış olmalarıdır.

Siyasal partiler öğretilerde çok çeşitli şekillerde tanımlanmışlardır. Onlarca değişik tanım yapılmasına rağmen üç temel noktada anlaşmazlık göze çarpmaktadır. Birincisi, tek-partinin parti sayılıp sayılmayacağı konusudur. Bazı yazarlara göre, ancak birden çok partinin faaliyet gösterdiği yarışmacı sistemlerde gerçek siyasal partilerin varlığından söz edilebilir. Sartori, bu görüşü savunan yazarlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. O'na göre “parti” kelimesi “bölüm” “parça” anlamına gelmektedir. Bir bütün çeşitli parçalardan meydana gelir, eğer bütün tek bir parçadan ibaretse, artık parçadan söz etmenin imkanı yoktur (Sartori, 1976: 23). Sartori ile benzer bir görüşe sahip olan Neumann ise “bir tek-parti sistemi, terimlerde çelişki demektir. Ancak hiç değilse bir tane daha yarışmacı grubun varlığı, bir siyasal partiyi gerçek parti haline getirir” (Özbudun, 1979:2) şeklinde görüşünü açıklamaktadır. Bu iki

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

yazara ek olarak Ranney, Kendall gibi yazarlara göre de ancak ve ancak yarışmacı plüralist sistemlerde gerçek siyasal partilerin varlığından söz edilebilir (Yanık, 2002:9).

Buna karşın Fredrick, La Palombara ve Weiner gibi yazarlar ise yarışmacı partilerle tek partinin gördükleri fonksiyonlar arasındaki benzerliklere işaret etmekte ve tek partinin de gerçek anlamda parti olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler (La Palombara ve Weiner, 1966:3;Yanık, 2002: 9). Benzer bir şekilde Payaslıoğlu'da pek çok açıdan tek-partinin de bir partiden beklenen fonksiyonları yerine getirmiş olduğuna işaret ederek onların siyasal parti tanımlaması içinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Payaslıoğlu, 1952:13). Özbudun'a göre de gerek yarışmacı partiler , gerekse de tek parti, halkın siyasete katılmasının bir aracıdır, bu nedenledir ki, yarışmacı partilerle aralarındaki farkları akıldan çıkarmamak şartıyla tek-partinin de parti kavramı içinde değerlendirilmesi gerekmektedir (Yanık, 2002:9).

Siyasal partilerin tanımlanması konusunda ikinci sorun ise örgüt ve yapı sorunlarında ortaya çıkmaktadır. Siyasal bilimcilerin pek çoğu bir siyasal gruplaşmanın parti sayılabilmesi için, az çok sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip olması gerektiğini savunmaktadırlar. Duverger'e göre “ modern siyasal partilerin temel ayrıcı özelliği bunların kuvvetli ve orijinal bir organizasyona sahip olmuş olmalarıdır” (Payaslıoğlu, 1952:12; Kapani, 2001:160). Bu nedenledir ki, Duverger siyasal partileri incelerken ağırlıklı olarak örgütlenme açısından ele almaktadır.

Siyasal partiler için örgütlenmeye bağlı olarak süreklilik konusu da yaşamsal bir önem arz etmektedir. Partinin hayatı tek bir seçimle, tek bir sorunla veya belli bir anda parti liderinin ömrü ile sınırlı olmamalıdır, bunu sağlamanın birinci ön şartı ise sağlam bir örgüte sahip olmaktan geçmektedir. Zaten modern siyasal partileri, klüp, klik, hizip v.b çeşitli siyasal topluluklardan ayıran başlıca özellikte bunların, sürekli ve istikrarlı bir yapıya sahip olmaları, liderlerini değiştirebilme şansına sahip olmaları, gelip geçici bir nitelik taşımış olmamalarıdır (Özbudun, 1979:3; Kapani, 2001:160)

Epstein ise örgüt unsuru bakımından daha geniş bir tanım kabul etmekte ve

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

kendisini parti olarak adlandıran her kuruluşun parti sayılması gerektiğini ileri sürmektedir. Onun tanımlamasına göre “belli bir etiket altında devlet yöneticilerini seçtirmeye çalışan her grup ne kadar gevşek biçimde örgütlenmiş olursa olsun” parti olarak değerlendirilmelidir. Bir örgütten ziyade, bir parti adına ya da etiketine sahip olmak önemsenmektedir. Epstein, günümüz partilerinin genel olarak bir örgüte sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, örgüt esasına göre ayırım yapmanın sakıncalı olacağını savunmaktadır. Öte yandan bir siyasal grubu parti olarak kabul edebilmek için onun ne ölçüde örgütlenmiş olması gerektiğini saptamanın pratik olarak kolay olmadığına işaret etmektedir. Bu nedenle gevşek örgüte sahip bir takım partilerin tanım dışı kalabileceğine vurgu yapmaktadır (Epstein, 1967: 10). Bu nedenle, yazarlar arasında örgüt unsuru bakımından bir parti tanımlaması üzerinde uzlaşma sağlayabilmek oldukça zor görünmektedir.

Siyasal parti tanımlamalarında farklara yol açan üçüncü bir nokta ise siyasal partilerin fonksiyonlarının ne olduğu konusunda ortaya çıkmaktadır. Siyasal partiler belirli insan gruplarının ya da sınıfların çıkarlarını temsil etmektedirler. Aynı zamanda bu çıkarları demokratik düzen içinde meşrulaştırıp etkili kılmak amacıyla güden kuruluşlardır. Bütün siyasi partilerin amacı belirli bir ekonomik ve sosyal çıkarı gerçekleştirmektir. Bunu gerçekleştirmenin yolu da -diğer kuruluşlardan farklı olarak- siyasal iktidara sahip olmaktan geçmektedir (Perinçek, 1968:39). Siyasal partilerin amacı; siyasal iktidarı ele geçirmek ya da en azından ona ortak olmak olduğu halde , siyasal partiler dışındaki hiçbir toplumsal örgütün bu tür amaçları olamaz. Oysa hiçbir siyasal parti siyasal iktidarı hiçbir zaman düşünmeyerek kurulmaz, öteki toplumsal örgütlenmelerin çalışma yöntemleri ise üyelerinin çıkarlarını korumak bunun için kamuoyu oluşturarak siyasal sisteme baskı yapmaktır (Öztekin, 2003:7). Aynı zamanda siyasal partiler yönetsel makamlara kendi yöneticilerini getirmek ve böylece devlet politikasını kendi görüşlerine uygun olarak saptayıp yürütme amacını güden kuruluşlardır.

Yeni dönem yazarları da siyasal partileri daha çok fonksiyonel yönüyle

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

tanımlamayı tercih etmektedirler. Onları çıkar ve baskı gruplarından ayıran fonksiyonların neler olduğu bu noktada önem kazanmaktadır. Isaac, dünyada 500’den fazla siyasal parti olduğunu ve bu partiler olmaksızın işlemekte olan pek az siyasal sistem bulunduğuna işaret etmektedir. Siyasal partinin ana amacının “ yönetimin kontrolünü kazanmak” olarak tespit etmiştir. Bu amaç hem otoriter rejimler, hem de liberal demokrasiler için geçerlilik arz etmektedir (Karakoç, 2000:226). Siyasal iktidarı (yönetimi) hedeflemiş olmaları, siyasal partileri çıkar ve baskı gruplarından ayıran en önemli özelliğdir. Çıkar ve baskı grupları siyasal iktidarı çeşitli yollardan etkilemeye çalışırlar, hatta çoğu zaman seçim sürecine de karışarak, kendi görüşlerine yakın buldukları aday veya partileri oylarıyla, propaganda araçlarıyla veya mali yardımlarla desteklerler. Ancak siyasal partilerden farklı olarak kendi adlarına aday göstermezler. Üstelik partilerin fonksiyonlarının hemen hemen tümü siyasal nitelikte olduğu halde çıkar gruplarının siyasal olmayan (örneğin mesleki nitelikte) birçok fonksiyonlarının bulunduğunu akıldan çıkarmamak gerekmektedir (Epstein, 1967:12-13 ; Özbudun, 1979:4).

Yönetimin kontrolünü ele geçirmeyi amaç edinmiş olan siyasal partilerin, devlet yönetimi makamlarına kendi temsilcilerini hangi yoldan getirecekleri sorunu da çok tartışılan bir konu olmaktadır, demokratik sistemlerde bunun normal yolu serbest seçimlerdir. Buna karşın serbest seçim sisteminin mutlak şekilde aranması, tek-partileri olduğu gibi, iktidara seçim dışı yollardan gelmeye çalışan ihtilalci partileri de parti tanımını dışında bırakır. Janda siyasal partileri “ kendi bilinen temsilcilerini devlet makamlarına yerleştirme amacı güden örgütler” şeklinde tanımlamaktadır (Ware, 1988:17). Aynı zamanda Janda , kanun dışı gizli faaliyet gösteren partileri de, parti tanımına sokmaktadır. Buna karşın Ranney ve Kendall gibi düşünürler ise parti tanımını demokratik oydaşmanın sürdürülmesi amacı ön şartına bağlamaktadırlar, bunun yanında liberal demokrasilerde kanunlar çerçevesinde kurulmuş olan totaliter ve ihtilalci partileri bile parti olarak kabul etmemektedirler (Özbudun, 1979:4). Janda parti kavramını geniş bir perspektiften ele alırken diğer iki düşünür parti kavramını daha dar bir

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

algılayışla kavramsallaştırmaktadırlar. Partilerin gördükleri fonksiyonlar dikkate alındığında Ranney ve Kendall’ın düşüncesine katılabilmek oldukça zor görünmektedir.

Bu tartışma bağlamında tek-parti ve çok-partili sistemler açısından konuya yaklaşan Sartori, fonksiyonel olarak aralarında rekabet bulunan partilerin amacının kamuoyunun dileklerini serbestçe dile getirmek olduğunu, oysa rekabete dayanmayan tek-partinin amacının kamuoyunun dileklerini serbestçe dile getirmeyi bastırmak olduğunu söylemektedir. Bu nedenle de, kamuoyunun dileklerini engelleyen bir kuruluşun siyasal parti olarak nitelenmesinin yanlış olacağını vurgulamaktadır (Sarıbay, 2001:16). Sartori’nin bu görüşüne rağmen, son tahlilde ister totaliter, isterse de liberal demokratik sistem partileri olsunlar, partilerin fonksiyonları (yönetici kadrolarının yetiştirilmesi, çıkarların temsili, siyasal katılma v.s) açısından değerlendirildiği takdirde pek fazla bir fark olduğunu söyleyebilmek zor görünmektedir. Bu nedenle parti kavramını çok dar bir perspektiften algılamamak daha gerçekçi bir yaklaşım tarzı olacaktır.

Buna karşın devlet mekanizmasının kontrolünü halk desteğine dayanmaksızın ele geçirmeye çalışan siyasal grupları, örneğin hükümet darbesi yapmak üzere örgütlenen bir topluluğu, siyasal parti olarak kabul etmek pek mümkün görünmemektedir (Özbudun, 1979:4) bu tür grupları “cunta” veya “gizli örgüt” diye adlandırmak daha uygun bir tanımlama olacaktır (Sarıbay, 2001:5).

Günümüzde siyasal partilerin en önemli fonksiyonlarından biri de halkın siyasete katılımını sağlayan araçlar olmalarıdır, “demokraside iktidarın kaynağı halktır, iktidar seçmenlerin çoğunluğunun rızasına dayanır, yani belirli zamanlarda tekrarlanan serbest, gizli ve genel oy hakkının mevcut olduğu seçimlerle tayin olunur. Bu sebeple, seçimlere katılma iktidarı ele geçirmenin veya onu etkileyecek bir duruma sahip olmanın şartı olmaktadır” (Perinçek, 1968:44). Öyleyse siyasal parti tanımlanırken siyasal katılma unsuruna da yer vermek gerekmektedir.

Siyasal parti tanımlamasında önem arzeden bir diğer unsur ise ideoloji konusudur. Parti bir ideolojik grup olarak algılanmakta, yani parti üyeleri arasında fikir birliği siyasal partinin zorunlu şartı olarak kabul edilmektedir. Nitekim Kapani siyasal

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

partileri tanımlarken bu unsura vurgu yapmaktadır. O’na göre “siyasal partiler bir program etrafında toplanmış siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlardır” (Kapani, 2001:160) Benjamin Constant ise siyasal partiyi “aynı siyasal doktrine inanan insanlar topluluğu” olarak tanımlamaktaydı. Çağdaş siyasal bilimcilerden Maciver de siyasal partiyi “bazı ilkeleri ve politikaları desteklemek ve bunları anayasal yollardan devlet yönetimine hakim kılmak üzere örgütlenmiş bir dernek” şeklinde nitelendirmektedir (Özbudun, 1979:5).

Yukarıda işaret edilen tanımlamaları, diğer tanınmış siyaset bilimcilerin tanımlamalarına da göz atarak pekiştirmek mümkün görünmektedir.

La palombara ve Weiner’in siyasal parti tanımlaması, açıklığı ve genelliği, siyasal araştırmalarda kullanılma kolaylığı bakımından en çok başvurulan tanımlamalardan biri olagelmıştır. Bu düşünürler siyasal partileri dört ölçüt kullanarak tanımlamaktadırlar (La Palombara ve Weiner, 1966 :6)

-birinci ölçüt, partinin sürekliliğidir. Partinin süresi, yöneticilerin başta buldukları zamanı aşmalıdır.

-ikinci ölçüt, partinin bölgesel örgütünün varlığı olmaktadır. Bölgesel örgütler sürekli olmalı ve parti sorunuyla, çeşitli ve düzenli ilişkilerini sürdürmelidir.

-üçüncü ölçüt, partinin yöneticileri; iktidara etki yapmak değil, yalnız ya da başka liderlerle de işbirliği ederek iktidarı ele geçirmek amacını gütmelidir.

-dördüncü ölçüt, parti seçimler ya da başka yollarla halkın desteğini aramayı ilke edinmelidir.

Sonuç olarak buraya kadar yapılan siyasal parti çözümlerinden hareketle şu kapsayıcı tanımlama yapmak mümkündür: “Siyasal parti; kendisini siyasal bir etiketle tanımlayan, yasal ve meşru yolları kullanarak, sürekli ve istikrarlı bir örgüt aracılığı ile seçmenlerin desteğini sağlayarak devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye ve elde tutmaya çalışan siyasal bir topluluktur” (Sarıbay,2001:6). Şüphesiz ki, siyasal partilerin ne kadar çok tanımlama yapılsa yapılsın tam bir uzlaşmaya varabilmek mümkün görünmemektedir. Siyasal partilerle ilgili bir diğer uzlaşmazlık

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

konusu ise partilerin kökeni noktasında ortaya çıkmaktadır.

2. Siyasal Partilerin Kökeni ile İlgili Teoriler:

İnsanların, siyasal iktidarı ele geçirmek için gruplaşmaları, bir lider ya da lider takımı etrafında birleşmeleri, çok eski çağlara dayanmakla birlikte, modern siyasal partilerin doğuşu ise oldukça yakın bir dönemde gerçekleşmiş bulunmaktadır (Özbudun, 1977:19).

Günümüzde demokrasinin vazgeçilmez koşulu olarak kabul edilen siyasal partilerin araştırma konusu olması uzun bir zaman dilimi sonucunda mümkün olabilmiştir. 1850’de ABD dışında hiçbir ülkede bugünkü anlamda siyasal partiler bulunmamaktaydı. Buna karşın buralarda (Amerika dışında yer alan Batı Avrupa ülkelerinde), fikir akımları, halk klüpleri, felsefi dernekler ve parlamento grupları bulunmaktaydı. Fakat gerçek partilerin varlığından söz edebilmek imkansızdı (Duverger,1993:15). Siyasal partilerin doğuşunu görebilmek için Batı Avrupa ülkelerinde gerçekleşmiş bulunan sosyo-politik gelişmeleri dikkatle incelemek gerekmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak siyasal partiler de hızlı bir şekilde sahneye çıkmaya başlamışlardır.

1850’lerden sonraki dönemde yüzyıl gibi bir süre içerisinde bütün demokratik sistemlerde faaliyet gösterir duruma gelmişler ve aynı zamanda bu sistemlerin devlet yönetimi mekanizmasının ana çarkını oluşturmuşlardır. Bu kadar kısa bir zaman sürecinde dünyanın büyük kesiminde partisiz sistemden, bir parti ya da partiler rejimine geçilmiş olması düşünürler tarafından inceleme konusu yapılmaktadır. Modern siyasal partilerin doğuşunda rol oynayan etkenler nelerdir? sorusuna yanıt aranmaktadır. Partilerin doğuşunu açıklayan çeşitli görüşleri üç ana eksenle tartışmak yerinde olacaktır. Bunların ilki Duverger’in temsilcisi olduğu, parlamentolar ve siyasal partilerin doğuşu arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaşan kurumsal teori, ikincisi tarihsel krizler üzerinden siyasal partilerin doğuşunu açıklamaya çalışan kriz (tarihsel durum) teorisi, üçüncüsü ise sosyo-ekonomik gelişme ile siyasal partilerin doğuşu arasında paralellik üzerine vurgu yapan modernleşme teoridir (La

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Palombara ve Weiner, 1996: 7).

2.a.Kurumsal teori:

Kurumsal teori, siyasal partilerin ortaya çıkışını kurumsal birtakım etkenlerle açıklamaya çalışan bir teori olarak algılanmaktadır. Siyasal sisteminin işleyişinde belirli rol oynayan kurumlarda yapılacak bazı düzenlemelerin, diğer kurumların niteliğini ve işleyişini etkileyerek, siyaseti biçimlendirdiği varsayılır (Tosun,

1999:42). Bu teori siyasal partilerin ortaya çıkışını açıklama konusunda başvurulan önemli araçlardan biri olarak görünmektedir.

Teorinin baş temsilcilerinden birisi olarak gösterilen Duverger'e göre siyasal partilerin doğuşu 19. yüzyıl Avrupası'nda kendini gösteren iki önemli gelişmenin sonucudur. Bunlardan ilki temsili ve sorumlu hükümet ilkesinin gelişmesi, ikincisi oy hakkının genişletilmiş olmasıdır. Öte yandan mutlak monarşiler döneminde siyasal partilerin ortaya çıkmasını beklemek zaten pek gerçekçi bir düşünce olarak görünmemektedir (Yanık,2002:29).

Bundan sonraki süreçte ortaya çıkan sanayi devrimi İngiliz toplumunda bir sosyal güç yaratarak toplumsal gelişmenin yepyeni boyutlar kazanmasına neden olmuştur. Yasalar tarafından açıkça yasaklanmasına ve suç kabul edilmesine rağmen işçi sınıfı kendi içinde örgütlenerek işverene karşı bir blok oluşturmaya başladı. 18. yüzyılın sonlarına doğru işçiler düşük ücretlere, 16 saatlik işgününe karşı önemli sayılabilecek gösteriler düzenlemeye başladılar. “Örneğin , 1819 yılında Londra yakınlarında “Peter’s Filed” adlı bir yerde 100.000’e yakın bir işçi kalabalığı gösteri düzenledi” (Şaylan, 1981:52). Bu olay parlamentoda sert tartışmalara yol açtı ve işçilere sendikalaşma hakkını tanıyan kanun parlamentodan geçti. Öte yandan yine aynı dönemde parlamento içinde iki farklı grubun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar kendilerini siyasal parti olarak adlandırmaları da ayrı toplumsal grupların çıkarlarını temsil etmektedirler. Büyük toprak sahipleri ve soyluların çıkarlarını temsil eden grup muhafazakarlar (Tory) adını taşıırken, ticaret burjuvazisini temsil eden grup

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

liberaller (Whig) adını taşımaktadır (Şaylan, 1981:53). Ancak bu oluşumları siyasal parti olarak nitelemek yerine hizip şeklinde adlandırmak yerinde olacaktır. Çünkü bu tür oluşumlar belirli bir örgütlenme yapısına sahip değildirler.

Bunun yanında, modern siyasal partilerde olduğundan farklı olarak bu oluşumlar fonksiyonlarını sürekli ve düzenli olarak yerine getirmemektedirler, doktrine çok az ölçüde yer vermeleri, üyelerin ise biz duygusu yaratamamaları bakımından bugünkü anlamda siyasal parti olarak kabul edilebilmeleri oldukça zor görünmektedir (Özbudun,1979: 20).

Parlamento hiziplerinin modern siyasal partilere dönüşmesi sürecinde oy hakkının genişletilmesi olayı yaşamsal bir önem arz etmektedir. Böylelikle ilk defa siyasal iktidarın kuruluşunda söz hakkına sahip geniş bir seçmen topluluğunun ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Dar ve kapalı bir yönetici elitin hegemonyasına son vermek suretiyle siyasal hayatta köklü bir değişim gerçekleştirilerek siyasal partilerin yaratılmasının önü açılabilmiştir (Kapani, 2001: 161-162). Bu olayın en tipik yaşandığı yerlerin başında İngiltere gelmektedir.

İşçi hareketlerinin gün geçtikçe sertleşiyor olması İngiliz parlamenterleri endişeye sevk etmiştir, bu yüzden yükselen muhalefeti yumuşatmak amacıyla 1832 reform yasası parlamento’da kabul edildi. Artık seçimlerde oy kullanabilmek için toprak ve taşınmaz mal sahibi olmak gerekmiyor, yılda 10 pound vergi ödemek yeterli oluyordu. Her ne kadar işçilerin büyük kısmı rey hakkına bu durumda bile sahip olmasalar da parlamentodaki temsili ağırlık toprak sahiplerinden orta sınıfa geçmekteydi (Şaylan, 1981:56). Bu olay siyasal partilerin gelişmesi açısından çok önemli bir adıma işaret etmektedir. Çünkü Duverger’in ifadesi ile “ 1832’den önce İngiltere’de olduğu gibi bir siyasal rejim düşünelim. Burada, seçmenleri örgütlendirecek komitelere ihtiyaç yoktu; seçmenler hem sayıca az, hem sosyal bakımdan yüksek kişiler olduklarından, bir partinin takdimine hacet kalmaksızın, adaylar arasında doğrudan doğruya bir tercih yapabilecek durumdaydılar: sanki seçim centilmenler arasında, aynı dünya ya mensup olan ve birbirini az çok tanıyan kişiler arasında

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

cereyan ediyordu. Şimdi, oy hakkının birdenbire genişletildiğini düşünün. Eğer bu sırada, yeni seçmenlerin güvenini kazanabilecek aktif seçim komiteleri kurulup geliştirilemezse, bu seçmenlerin oyları zorunlu olarak, az çok tanıdıkları yegane adaylara, yani sosyal elitlere yönelecektir” (Duverger, 1993:20). Bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki, seçim komitelerinin oy hakkının genişletilmesine paralel olarak ortaya çıkmış olmaları, onların, siyasal partilerin oluşması sürecini başlatan temel gelişmelerden biri olarak değerlendirilmelerine yol açmaktadır. Ancak seçim komitelerinin ortaya çıkmasından daha önce gerçekleşen ve siyasal partileri açıklamaya yarayan diğer önemli olay parlamento gruplarının yaratılmış olmasıdır, “siyasal meclisler fonksiyonlarının ve bağımsızlıklarının genişlediğini gördükçe, bu meclislerin üyeleri, eylemlerinde ahenk sağlayabilmek için, ortak niteliklere göre gruplaşma gereğini duymuşlardır. Oy hakkı genişletilip yaygınlaştırıldıkça adayları tanıtabilecek ve oyları bunlara yöneltebilecek komutlar yoluyla seçmenlerin örgütlenmesi zorunluluğu artmıştır”. Bu nedenle, partilerin doğuşu, parlamento gruplarının ve seçim komitelerinin doğuşuna bağlıdır (Sarıbay, 1994:122)

Seçimlere daha büyük sayıda halk yığınlarının katılması, örgütlenmeyi gerekli kılmıştır. Seçim ülke düzeyinde yapıldığına göre, parti örgütünün de ülke çapında bir yaygınlık kazanması zorunlu olmuştur (Çam, 1999:419). Parlamento gruplarının oluşumu sürecini takip eden parti örgütlerinin kurulması en sonunda bu iki unsur arasında sürekli bir bağ kurulmasını kaçınılmaz olarak gerekli kılmıştır (Özbudun,1979:20). Böylelikle siyasal partilerin doğuş aşaması tamamlanmış olmaktadır. Bu bağlamda şunu belirtmek gerekmektedir ki partiler sadece parlamento gruplarına bağlı olarak doğmamaktadırlar.

Partilerin kökeni bakımından, Duverger “parlamento içinden doğan partiler” ve “parlamento dışından doğan partiler” şeklinde bir ayırım yapmaktadır. Önce kaynağını parlamento içinden alan partilerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu doğuşun genel mekanizması basittir. Öncelikle parlamento grupları yaratılmakta daha sonra da yerel seçim komiteleri oluşturulmaktadır. Bundan sonraki süreçte ise bu iki

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

unsur arasında devamlı bir bağlantı kurulmaktadır. (Duverger,1993:16- Kapani, 2001:162), Amerikan partileri ve İngiltere'deki muhafazakar parti bu tür partilerdir. Ancak her siyasal partinin bu şekilde kurulduğu veya kurulacağı gibi bir sonuç çıkartmamak gerekmektedir. Çünkü “bir partinin esas biçiminin ,önceden mevcut ve asıl faaliyeti seçimler ve parlamento dışında bulunan bir kurum tarafından belirlendiği bir çok durumlarda vardır”. İşte bu gibi durumlarda ortaya çıkan partiler Duverger tarafından “parlamento dışında doğan partiler” olarak adlandırılmaktadırlar (Duverger, 1993:23). Bu tür partilere en güzel örneklerden birisi olarak 1899 yılında sendikalar kongresinde kurulan İngiliz İşçi Partisi vermek mümkündür.

Kurumsal teori 19. yüzyıl Batı Avrupası'ndaki partilerin doğuşlarını açıklama konusunda yeterli olsa bile, günümüz koşullarına yanıt vermekte zorlanmaktadır. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan, modern otoriter ve totaliter siyasal sistemlerde partilerin doğuşu bu teori ile açıklanamamaktadır. Bu teorinin iddia ettiği gibi “seçimler ve parlamentolar” olgusu ile modern dönemdeki partilerin doğuşunu açıklamak imkansız görünmektedir (Sarıbay, 1994:123). Çünkü bu sistemlerdeki partilerin oluşumunda seçimlerin ve parlamentoların rolü bulunmamaktadır. Bu nedendir ki, bu sistemlerdeki partilerin oluşumu sürecini açıklayabilmek için başka açıklamalar geliştirmek gerekmektedir. Bu açıklamalardan birisinin de Kriz (tarihsel durum) teorisi olduğuna şahit olunmaktadır.

2.b. Kriz (Tarihsel Durum)Teorileri

Bu kavramla siyasal sistemlerin geleneksel biçimlerinden modern biçimlere geçerken genellikle karşılaştıkları ve sistemin işleyiş yeteneklerini ciddi olarak zorlayan bir takım tarihsel durumlar kastedilmektedir. Bu anlayışa göre ülkedeki siyasal seçkinlerin bu krizler karşısında takınmış oldukları tutumun, sistemin gelecek dönemlerdeki gelişimini oldukça yakından etkilediği savunulmaktadır. La Palombara ve Weiner, partilerin doğuşunu hazırlayan ve bir çok ülkenin siyasal seçkinlerinin karşı karşıya bulunduğu üç tür tarihsel kriz saptamış bulunmaktadırlar. Bu krizler, meşruluk

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

krizi, bütünleşme krizi ve katılma krizi olarak adlandırılmışlardır (La Palombara ve Weiner, 1966:14)

Meşruluk krizi, toplumun kimler tarafından nasıl yönetileceği konusunda ortaya çıkan bir anlaşmazlıktan doğmaktadır, bir kısım partilerin temelinde bu tür bir anlaşmazlık yatmaktadır. Örneğin, 18. yüzyıl Fransa'sındaki partilerin doğuşu böyle bir nedene dayanmaktadır, o zamanın Fransa'sında ihtilalci gruplar, monarşik egemenlik yerine halk egemenliğinin geçirilmesi için mücadele etmişler ve bir çok siyasal partinin kurulması bu amaç çerçevesinde gerçekleşmiştir, Osmanlı devleti döneminde de İttihat Terakki Fırkası'nın ortaya çıkışı böyle bir nedene dayanmaktadır (La Palombara ve Weiner,1966:16;Yanık, 2002:31;Sarıbay, 1994:124). Daha yakın bir dönemde kendini gösteren başka bir meşruluk krizi ise sömürge durumundaki bazı az gelişmiş toplumlarda milliyetçi güçlerin, sömürge yönetimlerinin meşruluğuna karşı direnme göstermiş olmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Bunlar çoğunlukla sömürge yönetimine veya az gelişmiş toplumu sömürgeleştirmeye çalışan dış güçlere karşı ulusal kurtuluş savaşını vermek üzere kurulmuş partilerdir, Türkiye'de Cumhuriyet Halk Partisi, Hindistan'da Kongre Partisi, Tunus'ta Yeni Düstur, Cezayir'de Ulusal Kurtuluş Cephesi, Fas'ta İstiklal Partisi v.d. bunlara örnek olarak gösterilmektedir (Özbudun, 1979:25). Ancak, dünyadaki yeni koşullar gereği günümüzde kurulan siyasal partilerin hemen hemen hiçbiri artık böyle bir nedene dayanmamaktadır.

Bütünleşme krizi ise, uluslaşma sürecinde ya da ulusal bir devlet kurma girişimlerinin varolduğu durumlarda söz konusu olmakta ve bununla ilgili sorunları dile getiren bir teori olarak algılanmaktadır. Örneğin dil, din ve ırk ayrılığından kaynaklanan sorunlardan ötürü özellikle azınlık teşkil eden gruplar, bazen ulusal devletin merkezi otoriteyi güçlendirme girişimine karşı koymak, bazen de ulusal devlet içinde kendi kültürel konumlarını korumak amacıyla parti olarak örgütlenme yoluna gitmektedirler. Afrika ve Çekoslovakya partilerinin bazıları bu ayrım temelinde kurulmuşlardır, Afrika ülkelerinde kabile çatışmalarının siyasal partilere vücut verdiği sık sık görülmektedir (Yanık,2002:31;Özbudun, 1979:25). Bazı

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

toplumsal özellikler bakımından (dil, din v.s) türdeş olmayan toplumlarda bu tür partilerin ortaya çıkmış olmalarını çok doğal bir sonuç olarak görmek gerekmektedir.

Meşruluk ve bütünleşme krizleriyle siyasal partilerin doğuşu arasında bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak modern dönemde en yaygın olan kriz türü katılma krizi olarak kendini göstermektedir. Katılma krizi; siyasal seçkinlerin, siyasal sisteme katılma isteğindeki kişi ya da grupların bu istek ya da çabalarını onaylamadığı durumlarda kendini göstermektedir (Sarıbay, 1994: 124). Modern siyasal partilerden pek çoğunun bu tür bir krizden, yani “siyasal sistemde etkin bir rolden yoksun bulunan grupların, sistemin işleyişinde söz sahibi olma çabalarından doğduğu bir gerçektir” (Özbudun, 1979:26). Tarihsel süreç içerisinde bu kriz türü gerek Batı ülkelerinde, gerekse de bizim ülkemizde pek çok partinin kurulmasının temel nedeni olmuştur. Şöyle ki, Batı ülkelerinde Liberal ve Radikal partiler mevcut siyasal iktidarlar karşısında orta sınıfların siyasal isteklerini duyurma arzusundan doğmuşlardır. Benzer bir şekilde Türkiye’de de Demokrat Parti muhalefeti, mevcut bulunan siyasal iktidara karşı devlet yönetiminde fazla bir ağırlığı olmayan taşra burjuvazisinin, tüccar ve esnaf sınıfının, görece olarak ileri bir gelişme düzeyine ulaşmış toprak sahibi köylü sınıfının siyasal isteklerinin bir ürünü olarak doğmuştur (Özbudun, 1979: 26). Bu bağlamda siyasal partileri toplumdaki bölünmelerin ve çıkar çatışmalarının bir yansıması olarak kabul etmek gerekmektedir.

Nur Vergin’in ifadesi ile de “ partiler, çeşitlilik arz eden, çıkarların ve fikirlerin farklılaştığı toplumların ürünüdür” (Vergin, 1996:12). Her ne kadar bu ifadelerde büyük bir gerçeklik payı bulunmuş olsa bile, partilerin aynı zamanda farklı fikirlerin uzlaştığı yerler olduğunu ve toplumsal taleplerin iletilmesine yardımcı olarak olası çatışmaları da ortadan kaldırdığını akıldan çıkarmamak gerekir. Bu özelliği nedeniyle ki siyasal partiler, en yalın şekilde “halkın kendi kendini yönetmesi” şeklinde tanımlanan demokrasinin de sine qua nonu (olmazsa olmaz) olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, demokrasi açısından yaşamsal önem arz eden partilerin nasıl ortaya çıktığı sorusuna yanıt bulabilmek pek kolay olmamaktadır. Bu

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

bağlamda ortaya atılan teorilerden birisi de Modernleşme teorisi.

2.c. Modernleşme teorisi

Bu teori, siyasal partilerin doğuşu ile modernleşme süreci arasındaki ilinti üzerinde durarak siyasal partileri karmaşık bir süreç olan modernleşmenin bir ürünü olarak kabul eder. Modernleşmenin çeşitli yönleriyle siyasal partilerin doğmasına elverişli bir ortam hazırladığı öngörülür. Bu teoriyi savunanlara göre az gelişmiş ülkelerde partisiz sistemler çoğunlukta iken, gelişmiş toplumlarda en azından bir tane siyasal parti bulunmaktadır (Sarıbay, 1994:124-Yanık, 2002:31). Modernleşme yaklaşım, gelişmiş/gelişmemiş (az gelişmiş) olan ülkeler ayrımını siyaset bilimine taşımıştır (Güler, 2003:11). Gerçektende bu teori de ileri sürüldüğü gibi dünyadaki ülkelere baktığımızda sosyo-ekonomik gelişmişlikle siyasal partiler arasında bir ilinti kurmak doğru bir tespit olarak görünmektedir.

Sanayileşme, kentleşme, ulaşım ve haberleşmenin yaygınlaşmış olduğu, okuryazar oranın yüksek düzeylerde seyrettiği, kişi başına gelirin yukarı seviyelerde olduğu, laik bir kültürün var olduğu, bir anlamda modernleşmesini gerçekleştirmiş olan ülkelerde sosyal grupların siyasal planda örgütlenerek iktidara ağırlıklarını koyma çabaları yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu tür ülkelerde insanlar toplumsal koşulları kendi eylemleri ile değiştirebilecekleri fikrine sahiptirler. Modernleşme, geleneksel toplumların tipik bir özelliği olan karşılıklı güvensizlik duygusunun yerine, bir güven ve işbirliği duygusunu geçirerek örgütlenme yeteneğini güçlendirmiştir (Kapani, 2001:163 - Özbudun, 1979:21). Bu bağlamda modernleşme bir anlamda siyasal katılmayı da kaçınılmaz olarak beraberinde getirmekte, siyasal katılmayı gerçekleştirmek için de siyasal partiler bir önkoşul olarak ortaya çıkmaktadır.

Modernleşme ile siyasal partilerin doğuşu arasındaki ilintiyi sadece uluslar- arası karşılaştırmalar değil, ulus-içi karşılaştırmalar da belirgin bir biçimde ortaya koymaktadır. Pek çok ülkede siyasal partilerin, sosyo-ekonomik gelişme düzeyi yüksek olan bölgelerde daha önce ortaya çıktıkları ve daha hızlı geliştikleri gözlemlenmiştir.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Örneğin İngiltere’de seçim komitelerinin, öncelikle kalabalık endüstri şehirlerinde kurulduğu gözlemlenmiştir. Benzer bir durumu Türkiye’de de görmek mümkündür, köylerimizin sosyo-ekonomik gelişme düzeyleri ile bir siyasal parti örgütüne sahip olma olasılığı arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki tespit edilmiştir (Özbudun, 1977:23).

Modernleşme ile siyasal partileşme arasında doğrusal bir ilişki olduğu genel kabul görmekle birlikte bu bağlantının mutlak bir nitelikte olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim Hindistan’da çok ileri düzeyde modernleşme olmadığı zamanlarda bile iyi işleyen bir siyasal partiler sistemi bulunmaktaydı. Bu nedendir ki, siyasal partilerin oluşumu söz konusu edildiğinde sadece modernleşme değil bunun yanında başka faktörlerin de (coğrafya, kültür v.s) etkili olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Modernleşme ve siyasal partiler konusu tartışılırken dikkat çekici konulardan birisi de, partilerin sonradan bastırılmış ve yasaklanmış olduğu ülkeler olmaktadır. Bu durum genellikle belirli bir modernleşme düzeyine ulaşmış olsa bile siyasal bozulma içinde bulunan ülkeler için söz konusu olmaktadır (Sarıbay,1994:125). Mussolini döneminde İtalya bu durumun tipik örneklerinden birisi olarak görülmektedir.

Modernleşme teorisi her ne kadar siyasal partilerin oluşumu sürecini açıklamak konusunda önemli argümanlara sahip olsa da bunlar tam olarak bu sürecin açıklanması için yeterli olmamaktadır. Bu nedenle buraya kadar siyasal partilerin ortaya çıkışının nedeni olarak gösterdiğimiz olgular (kriz, modernleşme, v.s) dışında başka yaklaşımlarında tartışma konusu yapıldığını ve/veya yapılacağını gözden uzak tutmamak gerekmektedir.

Sonuç:

Siyasal partiler özellikle modern dönemle birlikte çok hızlı bir gelişme kaydederek dünyanın hemen hemen her bölgesinde sahneye çıkmış, çok farklı şekillerde tanımlanıp sürekli tartışmaların merkezinde yer almıştır. Günümüzde ise, siyasal katılımın en önemli aracı haline gelmiş bulunmaktadır. Toplumda meydana gelen sosyo-politik olaylar sonucunda (oy hakkının tanınması, krizler, sosyal ve

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

ekonomik gelişme vs.) ortaya çıkmakta ve toplumsal gerçekliklerin bir yansıması olarak tezahür etmektedir. Siyasal partilerin her ne kadar tanımı ve ortaya çıkışı konusunda bir uzlaşma noktası bulunmamış olsa bile, bu durum onların günümüz demokrasileri açısından vazgeçilmezliğine gölge düşürmeyecektir. Nitekim yönetici-yönetilen ya da vatandaş – devlet arasında bir iletişim kanalı görevi üstlenen siyasal partiler, sosyo-politik ve kültürel konjonktüre göre farklı anlamlar ve içerikler kazanmakta ve böylelikle demokrasi kuramının zenginleşmesi ve güncellenmesine katkıda bulunmaktadır. Özellikle makro-sosyal teorilerin ve mega söylemlerin revaç bulmadığı, kimliklerin farklılaştığı, demokrasi ve sivilleşmenin yaygınlaştığı günümüz postmodern dünyasında, birbirinden farklılaşan ve hatta birbiriyle çelişen farklı bireysel taleplerin kamusal alana yansıtılmasından doğan problemleri çözmek gibi oldukça zor ve girift bir işlevi de siyasal partilerin üstlenmesi zorunluluğu mevcuttur. Bu meydan okuyucu sorunu çözümlenebilmek için siyasal partilerin içeriklerinin zenginleştirilmesi, insanlığın ortak değerleri çerçevesinde kendilerini yeniden tanımlamaları, hitap ettikleri kesimlerin sosyal, ekonomik ve siyasi beklentilerini gerçekleştirme kapasitesine sahip programlar ortaya koymaları kaçınılmazdır. Ancak sözünü ettiğimiz bu işlevleri yerine getirebildiği ölçüde bir siyasal parti, misyonu ve anlamını yitirmeden varlığını sürdürebilecektir.

KAYNAKÇA

Duverger, M. (1993) *Siyasal Partiler* (Çev: Ergun Özbudun), 4. baskı, İstanbul: Bilgi.

Epstein, L.D. (1967) *Political Parties in Western Democracies*, London: Pall Mall.

Güler, F. D. (2003) *Adalet partisi*, Ankara: TODAİ.

Karakoç, İ.(2000) *Türkiye’de Siyasal Parti Kimliği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi,

İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kapani, M. (2001) *Politika Bilimine Giriş*, 13. baskı, Ankara: Bilgi.

La Palombara, J. and Weiner, M. (1966), *Political Parties and*

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 13 Ekim – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Political Development, USA: Princeton University.Özbudun, E. (1979) *Siyasal Partiler*, 3. baskı, Ankara: A.Ü.H.F.

Öztekin, A. (2003) *Siyaset Bilime Giriş*, 4. baskı, Ankara: Siyasal. Payaslıoğlu, A. (1952) *Siyasi Partiler*, Ankara: A:Ü.S.B.F.

Perinçek, D. (1968) *Türkiye’de Siyasi Partilerin İç Düzeni ve Yasaklanması Rejimi*, Ankara: A.Ü.H.F.

Sarıbay, A.Y. (1994) *Siyasal Sosyoloji*, 2. baskı, İstanbul: Der.

Sarıbay, A. Y. (2001) *Türkiye’de Demokrasi ve Politik Partiler*, Bursa: Alfa.
Sartori, G. (2005) *Parties and Party Systems*, Cambridge: Cambridge University. Şaylan, G. (1981) *Çağdaş Siyasal Sistemler*, Ankara: TODAİ.

Tosun, T. (1999) *Merkez Sağ ve Solda Parçalanma*, İstanbul: Boyut.

Vergin, N. (1996) “Siyaset İlgisizleşme ve Türkiye’de Temsil Sorunu” *Türkiye Günlüğü*, 38

Ware, A. (1998) *Citizens, Parties and The State a Reppraisal*, New Jersey: Princeton University

Yanık, M. (2002) *Parti İçi Demokrasi*, İstanbul: Beta